

Waarde
met de
KUNST
Ingezet
s

Met dank aan alle scheppende zielen en bijbehorende lichamen

Inleiding

Kunst! Een woord dat een hele lading dekt, maar die lading kan heel verschillend zijn. Kunst dekt alles en mijn bedoeling met dit boek is: redenen aan te halen om die kleine hoeveelheid KUNST in hoofdletters te scheiden van de enorme massa kunst in kleine letters.

Want daar zijn we nog niet aan toe en het wordt steeds ingewikkelder.

Vroeger was er een kleine elite KUNSTenaars, nu is er een enorme massa kunstenaars en het woord 'kunst' heeft zijn bedoeling en zijn waarde volledig verloren. Het wordt dus de hoogste tijd dat we weer een onderscheid gaan maken om het woord KUNST opnieuw zijn waarde toe te kennen die het verdient.

Want in deze tijd betekent kunst alles.

Als u vraagt wat ik in mijn tas heb, zal ik u zeggen: voorwerpen. En daar kunt u alle kanten mee uit. Het kan van alles zijn. Zo is nu ook de kunst. Kunst kan in deze tijd van alles zijn.

Maar is er dan geen hemelsbreed kwalitatief verschil tussen een probeerschilderij van Jantje Anoniem of de David van Michelangelo?

Nee, want allebei vallen ze onder de noemer kunst. Dat enorme verschil moet toch ergens in één woord tot uiting wordt gebracht. Het verschil tussen KUNST en kunst moet toch duidelijk zijn voor iedereen. Het verschil tussen een kunstenaar en een beeldhouwer, tussen een kunstenaar en een schilder, moet vastgelegd kunnen worden, samengevat in één woord.

Maar het is een grote moeilijkheid. Want in de eerste plaats: wie gaat dan beslissen wat al dan niet kwalitatief voldoende hoogstaande is om KUNST te worden genoemd en wat onvoldoende kwaliteit bezit om gewoon kunst te zijn.

Daarvoor zijn er normen nodig en die normen moeten duidelijk omlinjd zijn en niet persoonlijk interpreteerbaar.

Eerste raadspel. Hierboven ziet u twee schilderijen. Welk is van een onbekende en welk van een bekende schilder (niet naar de oplossingen achteraan kijken) en vooral waarom?

In sommige kunstrichtingen zijn die verschillen er. We noemen nu niet alleen meer een plastisch werk kunst. Er bestaat bijvoorbeeld ook kunstturnen en kunstschaatsen en hier zijn er wél normen. Alles wat wordt uitgevoerd moet aan bepaalde voorwaarden voldoen en een jury geeft daarvoor punten en meteen wordt heel duidelijk het kaf van het koren gescheiden. Men begint laag en klimt door zijn kunnen op tot uiteindelijk nationale en internationale erkenning, omdat men bewezen heeft voldoende kwaliteiten te bezitten en terecht een kunstturner of kunstschaatser genoemd mag worden.

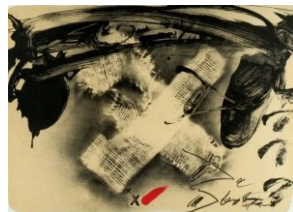
Iemand kan dezelfde bewegingen maken als een kunstturner, maar slecht afgewerkt en onesthetisch. Dat is dan geen kunstturner, dat is een circusacrobaat.

Datzelfde onderscheid moet men kunnen maken in de beeldende kunst. Wie hetzelfde schildert, maar niet de vereiste kwaliteit bereikt, is geen kunstenaar maar gewoon een schilder zoals er miljoenen rondlopen.

In de beeldende kunst is zoiets helaas onmogelijk. In de eerste plaats zouden er onvoldoende juryleden zijn om alle werken te komen beoordelen.

Maar zelfs al zou dat kunnen, bestaan er geen normen en zonder normen kan men niet iets objectief beoordelen, want dan speelt de persoonlijke smaak voor een groot deel mee. Vroeger kon dat natuurlijk wel. Als we, om bij hetzelfde voorbeeld te blijven, de David van Michelangelo gaan beoordelen, moeten we toegeven dat alle anatomische onderdelen perfect zijn weergegeven en dat het beeld technisch en esthetisch bekeken haast de volmaaktheid bereikt. Dat kunnen we ook met schilderijen van bijvoorbeeld Rubens, Rembrandt of Vermeer. Maar welke normen gaan we zoeken om te beoordelen of bijvoorbeeld 'Compositie 8' van Kandinsky perfect is weergegeven? Er zijn geen normen voor en wie beslist dus dat dit een KUNSTwerk is? Wie kan exacte redenen aangeven om deze 'Compositie 8' te rangschikken onder de grote kunstwerken van de twintigste eeuw?

In dit boek wil ik proberen de KUNST naar een peil te verheffen dat ze verdient, ze te onderscheiden van modegebonden stijlen en experimenten, maar dit is beslist geen gemakkelijke taak. Het zal dus bij een poging blijven, want zoals gezegd: als er geen normen zijn om iets kwalitatief te rangschikken, wie beslist dan of?

Tweede raadspel. Hierboven ziet u twee schilderijen. Welk is van een onbekende en welk van een bekende schilder (niet naar de oplossingen achteraan kijken) en vooral waarom?

Inhoud

Wat is kunst?	11
De opinie van Lode Sebregts	17
De versnelling van de stijlen	22
Goed, beter , best. En dan?	31
De aftakeling begint met het impressionisme	33
De nieuwe kleren van de keizer	50
Wie ben ik?	54
De stijlensneltrein	55
De Guernica-mythe	65
Is ‘mooi’ een aanwijzing voor kunst?	74
Is ‘origineel’ een aanwijzing voor kunst?	81
Het fenomeen Dalí	88
De realistische surrealist: Escher	96
Is vakmanschap een aanwijzing voor kunst?	99
Is decoratieve kunst wel kunst?	111
Heb ik mijn doel bereikt?	118
Epiloog	119
Oplossingen kunstraadsels	121

Wat is kunst?

Laat ons daar mee beginnen. Want als we niet precies kunnen definiëren wat kunst is, is de rest van dit boek zinloos. Ik ben gaan grasduinen en vond de beste definities op de website van Ensie:

‘Kunst is het vermogen om dat wat in geest of gemoed leeft of gewekt is, op zodanige wijze tot uiting te brengen, dat het kan ontroeren door **schoonheid**. Kunst is een **ambacht** dat bedoeld is om de zintuigen te prikkelen.

Kunst kan verdeeld worden in zuivere en vrije kunst (doelend op alleen de **schoonheid**) en in gebonden kunst. In gebonden kunst doen zich ook niet-esthetische doeleinden gelden, zoals kunstnijverheid en welsprekendheid. Er kan een indeling gemaakt worden vanuit het standpunt van de zintuiglijke waarneming gezien. Hiermee worden kleuren, gestalten, klanken en tonen bedoeld. Onder kunst die alleen voor het zicht bedoeld is vallen bijvoorbeeld architectuur, beeldhouwkunst en schilderkunst, vooral in rustende beelden. Poëzie en muziek zijn kunstvormen die zich alleen richten op het gehoor, net als danskunst en toneel die ook voor het oog zijn bedoeld. De kunst komt voort uit een van de meest fundamentele neigingen van de mens. Sinds de oertijd werden er al rotsschilderingen van jachtdieren en versieringen gemaakt. Kunst is een menselijk cultureel product, het resultaat van een creatief proces. Het kunstwerk als eindproduct overstijgt de loutere gebruiksfunctie, maar wordt niet altijd beoordeeld vanuit een esthetisch oogpunt. De definities van dit concept lopen ook sterk uiteen naar tijd en plaats, en geen enkele ervan is universeel geaccepteerd.

Elke definitie van kunst is **cultuurspecifiek en tijdgebonden**. Van vrijwel elke cultuur zijn voorwerpen bekend die zich onderscheiden van ‘gewone’ objecten doordat er in het algemeen een hogere **esthetische waarde** aan wordt toegeschreven.

Dergelijke objecten hebben soms niet-esthetische ceremoniële, religieuze of propagandistische functies, en soms niet. Ook binnen eenzelfde cultuur kunnen opvattingen over kunst evolueren: er ontstaan nieuwe genres en er ontwikkelen zich andere kunstvormen, waardoor het idee over de functie en de aard van kunst verandert.

Onze moderne westerse opvatting van kunst als een individuele expressie is vrij recent, evenals de status die de kunstenaar tegenwoordig heeft als een vormgever van ideeën en chroniqueur van de tijdgeest. Een middeleeuws schilder bijvoorbeeld werkte in een schildersgilde en werd als ambachtsman beschouwd. Dit bleef zo tot aan de renaissance, toen humanisten als Leon Battista Alberti kunst een filosofische basis gaven. Tijdens de 19e-eeuwse romantiek werd de expressie van de individuele kunstenaar van nog groter belang, en die opvatting beheerst tot op de dag van vandaag onze visie op kunst en de kunstenaar.

Conventionalistische definities kwamen onder druk door de opkomst, in de twintigste eeuw, van kunstwerken die sterk afweken van alle voorgaande kunstwerken. Avant-garde werken zoals de 'Fontein' van Marcel Duchamp (een gewoon urinoir dat Duchamp in 1915 tentoonstelde) en andere "readymades" onttrokken zich aan elke traditionele definitie van kunst. Het scepticisme over de mogelijkheid en de waarde van een definitie van kunst leidde sinds de jaren 1950 tot een discussie binnen de esthetiek die nog steeds gaande is.

Het urinoir van Duchamp en een reuzeschoen in het Haus der Kulturen der Welt in Berlijn.

Kunst. Niet alleen dit Nederlandse woord, afkomstig van kunnen, maar ook het Griekse woord voor kunst en het Latijnse 'ars' geven in het algemeen een door oefening verkregen vaardigheid te kennen. Men spreekt in die zin van kookkunst enz. In esthetische betekenis echter bedoelt men met het woord kunst de schone of vrije kunsten, namelijk: de bouw-, beeldhouw- en schilderkunst, de muziek en de poëzie, — waarbij sommigen nog de tuinierkunst, de gymnastiek (dansen, rijden en vechten) en de toneelkunst toevoegen. Vraagt men naar het verschil tussen de genoemde vaardigheid en de schone kunst, is dat hetzelfde onderscheid als tussen het nuttige en het schone. De schone kunst verliest weliswaar het nuttige niet uit het oog, maar zij gaat verder en zoekt tevens het schoonheidsgevoel te bevredigen.

De behoefte aan schone kunsten is onafscheidelijk van de menselijke natuur; men vindt haar zelfs bij de ruwste volkeren. Het is merkwaardig, dat overal de schone kunsten in aanvang voortvloeien uit het verlangen om altaren, heiligdommen en gedenktekens op te richten voor goden en helden, om afgodsbeelden van leem, steen of metaal te vervaardigen, en de roem van het voorgeslacht in dichterlijke taal te verkondigen. De schone kunsten vloeien voort uit ons gemoed, zij zijn de dochters van het gevoel. De mens vormt in zijn geest een voorstelling van zijn goden en helden, en hij zoekt die in zijn beelden aanschouwelijk te maken. Het gevoel wordt dus door de afbeelding geholpen.

De kunst is, als gewrocht van de verbeelding, een werkzaamheid van de geest; zij wil een gedachte tastbaar maken.

Zij is dus een taal, net als de taal. Bovenal echter getuigt zij van de menselijke aard als gevoelswezen, van zijn hart, van zijn liefde. De kunst geeft ons dus niet, zoals de wetenschap, enkel begrippen, maar voorstellingen, daden, karaktertrekken, zij bekoort ons door de volheid en frisheid van het zintuiglijk waarneembare.